

ЗА ИМЕНАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ВЛАДЕТЕЛИ ОТ СРЕДНОВЕКОВИЕТО

Николай Годоров

Имената на българските владетели отдавна са обект на интерес от страна на учените. Въпреки, че не всякога по личното име на един или друг човек може да се съди за неговия народностен произход, все пак донякъде и личното име може да бъде ориентир поне за принадлежността на съответната личност към една или друга културна среда.

Представените тук наблюдения са част от по-голямо проучване. Имената на българските владетели са само една малка част от имената, употребявани от нашия народ през вековете, като само писмено фиксираните възлизат на повече от 40 хиляди лични и фамилни имена. Основната цел беше да се определи мястото на българската антропонимична система в контекста на антропонимичните системи на европейските народи от старо и ново време. За целта бяха проучени имената на траките, старите келти, старите илирийци, готите, старите германци, немците, и северо-германските народи, а също и имената от надписите от римско време, намерени по българските земи.

Като резултат бяха съставени 8 сравнителни антропонимични речника, като бяха установени близо 400 “тракийски”, 4000 “старокелтски”, 765 “староилирийски”, близо 1300 “готски”, над 6500 „старогермански“, близо 2800 немски, близо 2000 италиански, близо 500 северогермански антропонимични съответствия на имена, употребявани от българите най-малко в продължение на 13 века и до днес. Дали всички имена, отбелязвани в съответните антропонимични речници като келтски са действително келтски или тракийски, респективно готски, старогермански и пр., каква е етническата принадлежност на носителите на имената от надписите, намерени по българските земи – всичко това може да бъде предмет на дискусии. Немските автори, които предимно са се занимавали със старогерманските имена,

са включили в старогерманските и старонемските именници много имена, които със сигурност не са германски. Например Ernst Förstemann, съставителят на меродавния старонемски именник “Altdeutsches Namenbuch” включва в речника си имена на личности, известни като хуни: Атила, брат му Бледа, Белизар или Велитарий (римски пълководец от хунски произход), много готски имена¹ и пр., което значи, че не всичко, включено в един старонемски именник е действително старонемско и старогерманско. Колегата пък на Förstemann, - Franz Stark в книгата си “Die Kosenamen der Germanen“ изрично посочва, че голяма част от включените в книгата му имена са от келтски или друг произход.

Произходът и корените на един народ са много сложна материя, за изясняването на която могат да спомогнат включително и имената, които той използва днес или е използвал в по-ранни периоди от своето развитие. Това, което може с голяма степен сигурност да се твърди, е че имената, съдържащи се в речниците на имената на старите народи, са споменати в едн кой си век, в документ или писмен източник от едн кой си век или година. А тъй като тези документи или други писмени източници са създавани в Европа, то ние можем да твърдим, че съответното име се е употребявало в Европа не по-късно от едн кой си век или едн-коя си година. Ако това име се употребява и днес, то ние можем да твърдим вече със сигурност, че това днешно име е старо име. По такъв начин, под изразите “старогермански”, “келтски”, “готски”, “илирийски” и др. имена трябва да се подразбират не толкова “чисти” германски, келтски, готски, илирийски и др. имена, колкото имена, употребявани в Европа от нейното старо население. За нас е важно, че българският народ в периода от 7 до 21 век (а по всяка вероятност и по-рано) е използвал и масово продължава да използва днес хиляди имена, писмено отбелязани като антропоними от народи, считани за старо, или автохтонно население на Европа.

Как изглеждат в този контекст личните имена на българските владетели? По долу представям в азбучен ред имена на

¹ Напоследък се намериха нови доказателства за тракийския, а не германския произход на готите, вж. сборника “Готи и гети”, София 2005.

български владетели от Средновековието и членове на техните семейства, от една страна - и техни съответствия и прилики, намерени в именниците на старите европейски народи.

1. *Алгара*, дъщеря на княз Борис. „старогерманско“: *Algar*
2. *Алцек*, *Алцекo*. „старокелтски“: *Alticus, Alcicus*; „старогермански“: *Alza, Alzichin*
3. *Асен*, *Асян*, *Асэн*, *Асян*. „тракийско“ *Ασιανος*; „старокелтско“: *Assenio, Assenionis*; „немско, старонемско“: *Assen, Asen*
4. *Аспарух*, *Есперих*, *Есперерих*, *Исперих*. „старокелтски“: *Asperiacum, Asperius*; „готски“: *Esperigo, Asparigus, Asperigo*
5. *Баян*. „старогерманско“: *Vaian*; от латински надпис от римско време: *Vaienius*
6. *Безмер*, *Безмъръ*. „старогермански“, немски: *Besmer, Besemer, Bessemer*
7. *Белаур*, брат на цар Михаил Шишман. тракийско: *Βελλουρος*
8. *Борил*. „старокелтски“: *Borili, Borillus*; „готско“: *Burila*
9. *Борис*. „старокелтско“: *Borissus*
10. *Винех*, *Винехъ*. „старонемско“: *Winicho*
11. *Вихтун*. „старонемски“: *Wihto, Wichto, Wicht, Wichtel*
12. *Владимир*, *Валдимер*. „старогерманско“: *Waldomeris*
13. *Гаврил Радомир*. „готско“: *Rademirus*
14. *Диценг*. немско: *Diezo, Ditz*
15. *Добромир Хрис*. „старонемско“: *Hriso*
16. *Докс*. «старокелтско» *Docius, Doci-rex*; тракийски имена *Σπαρα-δοκος, Αμα-δοκος*
17. *Дукум*, приемник на Крум, *Δουκουμ*. тракийско име: *Δοκίμος*
18. *Елтимир* и *Алтимир*: „готско“: *Altimiro*
19. *Иван Александър*. „старокелтско“: *Ivanus*
20. *Ирина*, царица. „старокелтски“: *Irio, Ir*; „илирийски“: *Iria, Irras*; „старогермански“: *Irinus, Irink, Ira*
21. *Ирник*. „старокелтски“: *Ernanus, Ernianus*, немско *Erna, Erne*

22. *Исбул, Есбул, Ησβουλος ο καυχανος*. Съставка на тракийските имена: *Εσβε-νις, Aut-esbi-s, Βετ-εσπιω*
23. *Калиман*. „старогерманско“: *Caleman*
24. *Кардам, Кардан*. тракийско: *Καρδια* ; “старокелтско“: *Cardagnus*, „старогермански“: *Cardo, Carda*
25. *Кера Тамара*, сестра на цар Иван Шишман. “старокелтско“: *Kera*
26. *Кераца Петрица*, майка на цар Иван Александър. “старокелтски” *Cerate* и *Petra, Petric, Petrinus*, тракийско: *Petra-deno*
27. *Коломан Асен*, цар. “старокелтски” *Colman, Colmanus*, “старогерманско” *Coloman*
28. *Константин Бодин*. „старокелтски“: *Bodincus, Bodincum, Bodincotagus*, „старогермански“: *Bodin, Boddin, Bodinia*
29. *Кордила, Кордул, Кордула*: “старонемски”: *Cordula, Cord*
30. *Кормисош, Кормисошь, Кормесий*. “старокелтско“: *Curmissus*
31. *Корс, Корсиς*. “старокелтски“: *Corsa, Corsius*; “старогерманско“: *Corso*
32. *Косара*, дъщеря на Самуил. тракийско: *Κοσις*, “старокелтско“: *Cossa*; “старогерманско” *Causarius*
33. *Котраг, Контраг*: “старогерманско“: *Kontrag*
34. *Кракра Пернишки*. “старокелтски“: *Cracca, Cracus*
35. *Крали Марко*: “старокелтски“: *Cralus* и *Marco, Marcotagus, Marcotarus*; “старогерманско“: *Cralo*
36. *Крум, Крумел, кроумель*. “старокелтски“: *Crumtus, Crumtus*. “старонемски“: *Krummrich, Krumme, Krummo Crumelin*; немско: *Krummel*
37. *Кубер*, а също и род *Кубиар, Κουβιαρης*. “старокелтско“: *Cober* ; „старогерманско“: *Cuber*
38. *Кубрат, Кобрат, Курт, Куврат, Курат*. “старокелтски“: *Coberatius, Cobrant, Curtus, Curatio*; тракийски хидроним *Kurtu-zura*; “старогерманско: *Cuoraht*; немско: *Kurt*
39. *Маламир, Маломир*. “старокелтски“: *Mallo, Malo, Maelmuir*, „готско“: *Mala-ricus*

40. *Меник, Маник, Μηνικός*. “старокелтски” *Mincius, Mannig*;
“старогерманско” *Manicius*
41. *Мицо Асен*. “старокелтско: *Miccio*; “старогермански”:
Mizo, Miza, Micio
42. *Оксун, жупан; Οχσουνος ο ζουπαν*. “старогермански”:
Occo, Oxio
43. *Омуртаг, Омортаг, Муртагон, Муртаг, Мортаг*. “старонемски“: *Murthag, Mortag*
44. *Органа*. “старокелтско“: *Orcan*
45. *Паган*. “старокелтски“: *Pago, Paga, Pagadun*
46. *Петър Делян*. “старонемско“: *Delian, Deliane*; „готско“:
Delane
47. *Петър*. тракийско: *Petra-deno*; “старокелтски“: *Petro, Petro-corius, Petro-sidius, Petro-mantalum*
48. *Пресиян, Пресиам, Персиян*. “старокелтско“: *Persinus*,
„старогерманско“: *Perso, Persian*
49. *Радан, владетел*. “старогерманско“: *Radan*
50. *Вокил, владетелски род, вокиль*. “старокелтско“: *Voco, Vocorix*
51. *Род Дуло*. “тракийски“: *Δουλη, Dula-zenus, Δουλη-ζελμς, Δυλο-πορις*; „старокелтско“: *Dullus*; “старогерманско“:
Dulo
52. *Род Ерми, Ерми*. Тракийско име на божество *Ermeas*;
име на един от 70 апостоли от Тракия *Ерм*.
53. *Сабин*. „старокелтско“: *Sabinus*
54. *Севар, севаръ*. „старонемски“: *Sevarin*
55. *Смилец*. “старогерманско“: *Smilla*
56. *Срацимир, Страцимир*. “старокелтско” *Stratos*, “старогерманските” *Stratarius, Strato*
57. *Телериг, Телерик, Телерих, Τελεριχος*. “старокелтско“:
Teleri; “готско” *Talaricus, Thalaricus*
58. *Тервел, тервель, тервень*. “старокелтско“: *Tarvillus*
59. *Тертър, Георги*. Имена от латински надпис в България:
Tertius Tertia, Tertianus ; “илирийско“: *Tertaus*
60. *Токту*, по-вероятно да е чрез гръцката азбука неточно предадено *Точо*, (ср. трак. *κτισται-чисти*): “старокелтско“: *Tottius*, “старогерманските“: *Tozzo, Tozo*

61. Умор, оуморъ. “старокелтско“: *Umorci*
62. Фружин. “готско“: *Frugini*
63. Цанц, Чанчо, Цанчо, Τζαντζης. “старогермански“: *Zenzo, Zenzi, Zanco*
64. Цена, Τζελα βοуотор. “старогерманското“: *Zeppo*
65. Цок, Цог. “старогермански“: *Tzogo, Zogo*; немско: *Zokin*
66. Шшиман, Шушман. немски: *Schiessmann, Schussmann*

Някои етимологични бележки за старите български имена

Асен, Асян, Асэн, Асян. Тракийските имена *Ασιανος, Assius*, „старокелтско“: *Assenio, Assenionis*; “немско, старонемско“: *Assen, Aсен*. Най-вероятно да е теофорно име, от арийските божества асите, по чието име са наречени и генетично свързаното с траките малоазийско племе асите, а чрез тях и континента Азия.

Аспарух, Есперих, Есперерих, Исперих, Есперих, Есперерих, Исперих. Както е отбелязано по-горе, на тези имена отговарят „старокелтски“: *Asperiacum, Asperius*; „готски“: *Esperigo, Asparigus, Asperigo*. Името на основателя на българската държава съвсем ясно се члени на две съставки: *Аспар-*, (*Еспер-*, *Есне-*) и *-рих(-риг)*. Първата съставка се съдържа в тракийските имена *Βετ-εσπιω*¹, *Ουτ-ασπιω*², *Esbe-nus, Εζβε-νις*³, и се извежда от и.-е. *ek`uo-s⁴, ср. трак. *aspo* “кон”.⁵ Втората съставка *-рих(-риг)* е от келтски произход и означава “владетел”. По такъв начин името на *Аспарух, Есперих, Есперерих* ще е означавало “владетел, княз на конниците,” или “владетел-конник”. Наставката *-рих* е била типична и за готските владетели, ср. *Теодо-рих, Ермана-рих* и др. Във връзка с гореказаното интересен е фактът, че въпросно-

¹ Кацаров 1, № 755.

² Кацаров 1, № 78.

³ Дечев, 1952, с. 47.

⁴ Pokorny, с. 301.

⁵ Първите две имена (или по-скоро писмени варианти на едно и също име) са намерени в тракийски надписи недалеч от Варна като епитети на тракийския конен бог *Херос*, и са тълкувани от българския траколог Дечев като *ездачът Херос* (Дечев, 1952, с. 20).

то име (*Asparigus, Esperigo, Asperigo*) срещахме и у готите в Испания, където и днес съществува местност *Asparigos*.

Кубрат, Куврат, Коврат, Курт, Ковратос, Ковбратос. Името *Кубрат* от гледна точка на европейските езици досега не е тълкувано. Почти общоприета е тюркската етимология, която, от моя гледна точка има един съществен недостатък: не се привежда нито едно тюркско име *Кубрат* или подобно на него (както впрочем не се привеждат тюркски антропонимични съответствия и на другите тъй наречени “прабългарски” имена). У келтите се среща име *Coberatius*,¹ като Холдер привежда следния източник: (*Metz*) *Robert-Cagnat fasc. 3, p. 148: D(is) M(anibus) Coberatius Coberillo*). Това име може да бъде изтълкувано по няколко начина, в зависимост от това, как ще го членим. Ако членим *Co-berat*, името може да бъде изтълкувано буквално като “събирател”, “обединител”. Ако се члени *Cobe-rat*, името ще означава нещо като “победител”, ср. келтск. *cobo* “победа”, галски имена *Cob-nertus, Ver-cobius*. Коренът *kub-*, наред с *kab-*, *kau-*, *kuv-* Кречмер² счита за един от малоазийските варианти на индоевропейски корен, означаващ първоначално според В. В. Иванов и В. Н. Топоров³ “жрец, мъдрец”, (ср. също и др.-инд. *kavi*), който корен споменатите автори съзират и в думата *коварьнь, кова* с първоначално значение “мъдър, благоразумен”; а както е известно, при келтите и траките именно жреците са били истинските водачи на народа. Възможно е и членение *Cober-atius*, както всъщност го члени и Холдер. В такъв случай имаме келтски корен “*cobero*” – “желая, нуждая се” и името означава “желан, нужен, необходим” (ср. бълг. *Жельо*). В последния случай същото обяснение може да се даде и за “прабългарското” владетелско име *Кубер* (ср. също и келтските имена *Cober, Coberillo*). Индоевропейският произход на името *Кубер* може да се види и от староиндийското *Kubera* означаващо “бог на сенките”. Ако анализираме морфемния състав на името *Кубрат*, тук се открояват две келтски съставки: *ku* “силен, голям” и *brat* “съд, съдия”, ср. галски лични имена: *Bratu-spantium, Mandu-bratius, Cassi-brati-*

¹ Holder, I, 1053.

² P. Kretschmer, 1927.

³ Иванов, Топоров, 1973, с. 155.

us. И на края, ако се приеме, че истинското име на владетеля е било *Коврат*, то би могло да е от келтск. *kovero-s* “верен, справедлив”. Виждаме, че който от многото варианти на името на този владетел да се приеме за верен, имаме съвсем логични обяснения и антропонимични успоредици от келтския или другите индоевропейски езици и нямаме никаква нужда да търсим тюркски корени там, където тях ги няма и не може да ги има.

Името *Курт*, *Курт*, *Курат* може да е свързано със стар келтски корен *sur-*, съхранен в староирландския: *saur*, *sur* „герой, мъжествен”, *surato* “мъжество”, ср. *кураж.*, англ. *Courage*; вероятно тук спада и коренът *кор-ав*, диал. *кур-ав*. Суфиксът *-т* е суфикс за атрибутивно причастие, както и за прилагателни в индоевропейските езици, ср. бълг. *скри-т*, *ви-т*, немск. *sat-t* “*сът*”.

Баян. Старокелтското име *Vajan* най-вероятно да е свързано с келтския корен *ba-*, означаващ “говорят”, в смисъл “заповядвам”, ср. българското *бая*, *басня*.

Тервел, *Тервель*, *Тервень*. Старокелтското име *Tarvillus* се състои от келтск. корен *tarv-*, означаващ “бик” и умалителния суфикс *-ill*, което буквално преведено означава същото, както и името на българския владетел *Телец*, *телець*. Холдер¹ привежда в речника си името на династа на северната дакийска граница *Tarvos*: *Ταρβος δυναστην*. Дечев², позовавайки се на наличието на името *Тервос* като название на селище във Витиния, стига до извода, че това име е тракийско и също е означавало “бик”. Руският изследовател Гиндин обаче извежда витинския топоним *Тервос*, и съответните тракийски лични имена *Ταρβος*:*Τερβος* от хето-лувийския корен *tarpa*, едното от значенията на който, според него било “владетел”, като привежда за доказателство и царското име *Ταρβος*³.

Севар, *севаръ*. “Старонемско”: *Sevarin*. Същевременно би могло да бъде изведено от реконструираната тракийска глоса **saw(a)* благо, добро, съдържаща се в названието на тракийско

¹ Holder, II, 1743.

² Дечев, 1922, с. 26.

³ Гиндин, 1981, с. 95.

божество Σαου, ср. ликийско лично име със същия корен Ssewa¹. Вероятно същият корен се съдържа и в имената *Севт* (на тракийски владетели), а също и *Севда*. Сигурно оттам идва и значението “любима”; обяснението, че *Севда* било турско име², което означавало “черна”, а оттам “любима”, не издържа на никаква критика – нито при турците, нито при българите черния цвят не се асоциира с нещо хубаво, напротив: *черна чума*, *черно-чернило* и пр.

Кормисош, *кормисошь*, *Кормесий*. „Старокелтско“: *Curmissus*. Същият корен прозира и тракийското *Κυρμι-ληνος*, един от епитетите на Аполон – божество от догръцки произход (ср. и друг негов тракийски епитет *Κρελ-ληνος*, а също епитет на тракийския бог Сабадзий – *Αρσι-ληνος*).

Винех, *винехъ*. „Старонемско“: *Winicho*. Старонемския корен *wip-* означава „приятел“, ср. *Baldowin*.

Умор, *оуморъ*. „Старокелтско име *Umorci*. Индоевропейският корен *mog-, mag- означава “голям, велик, славен”.

Род *Дуло*, *доуло*. Коренът се съдържа в тракийските имена: *Δουλη*, *Dula-zenus*, *Δουλη-ζελμς*, *Δυλυ-πορις*, < ие *dhol, гр. *θολος* *кубе*, *кръгло здание*, вероятно храм. вж. също и старокелтското име *Dullus* и старогерманското *Dulo*.

Род *Ерми*, *ерми*. Етимологията на това родово име е възможно да бъде изведено от названието на главния тракийски бог *Ερμιας*. Вж. също и името на един от 70 апостоли от Тракия *Ερμ*³.

Род *Вихтун*, *вихтунъ*. “Старогерманско” име *Wichto*, което би могло да се изведе от келтския корен *vikō* “боря се, сражавам се”, *vikta* “борба”. съответно името ще е означавало *войн*, *ратник*.

Род *Вокил*, *вокиль*, *оукиль*. Името съдържа корен *vok-*, ср. келтск. *Voco*, *Vocogix*, което означава (*победен*) *вик*, ср. бълг. диал. *окам*.

Твирем, *Твирем*. Точно съответствие на това име не е намерено. Като се вземе предвид значката *rajerik*, която е поставена

¹ L. Zgusta, 1964. §1413.

² Ковачев, 1994, с. 458.

³ Чилингиров, 2005, с. 66.

на в един от вариантите на Именника на българските князе между буквите *m* и *v*, и която означава свръхкратко *ъ*, бихме могли да възстановим името като *Тъви-рем*. Коренът се извежда от *ie *tu* от *teu* “мощен”, и отговаря на келтската дума *tevo* “мощен съм”. Втората съставка – *рем* е вероятно същата, която се съдържа в тракийските царски имена *Reme-thalcius*, *Remo-thalcianus*, а може би и в името на един от легендарните основатели на Рим: *Рем*.

Безмер, Безмъръ. Такова име като фамилно име се съдържа в речника на Max Gottschald¹ (*Besmer*) и два пъти (*Besemer*, *Bessemmer*) в речника на Hans Bahlow² с дати съответно 1323 и 1387. Обяснението, което дава Gottschald, и което възпроизвежда Bahlow повече прилича на народна етимология, отколкото на научна (впрочем, както и болшинството от другите етимологии на двамата автори). Името, според мен е двусъставно и съдържа съставка *bes*, означаваща *договор, вяра* – съставка, която вероятно е основна и за голямото тракийско племе *беси* ср. тракийското име *Bess*, бълг. *Бесъ*; втората съставка: *-mer*, е разпространената сред келтите, готите и др. стари народи, включително и старите българи (ср. *Валди-мер, Мало-мер*); келтска и готска съставка на лични имена *-mer, -mar*, означаваща “голям, славен”.

Списък на използваната литература:

Archiv für Celtische Lexikographie, III Band, 1 Heft, Index omnium vocabulorum linguae priscae Gallicae et vetustae Britannicae quae in grammaticae celticae etitione altera explanantur, - Halle, 1905.

Bach, A., Die deutschen Personennamen (Deutsche Namenkunde), 1952.

Bahlow, Hans, Deutsche Namenlexicon, 1962.

Bahlow, Hans, Unsere Vornamen im Wandel der Jahrhunderte, Limburg 1965.

Bahlow, Hans, Deutsches Namenlexicon, 1972.

Bahlow, Hans, Mitteldeutsches Namenbuch, (Nach schlesische Quellen), Neustadt an der Aisch, 1975.

¹ Gottschald, M., Deutsche Namenkunde, Berlin, 1982.

² Bahlow, 1972.

- Drosdowski, G., Duden, Lexicon der Vornamen, Mannheim 1974.
- Duridanov, Ivan, The Language of the Thracians
- Evans, D. E., Gaulish Personal Names, Oxford, Clarendon Press, 1967.
- Foerstemann, E. Altdeutsches Namenbuch, Personennamen, Graz, 1966
- Förstemann, Ernst, Altdeutsches Namenbuch, (Orts- und sonstige geographische Namen), Graz, 1967.
- Freeman, Philip, The Galatian Language, A comprehensive survey of the ancient Celts in Graeco-Roman Asia Minor
- Friedrich, Ludwig, Die Geographie der ältesten deutschen Personennamen, Giessen, 1922.
- Gottschald, M., Deutsche Namenkunde, Berlin, 1982.
- Gottschald, Max, Die deutschen Personennamen, Berlin, 1940.
- Holder, A., Alt-celtischer Sprachschatz, I – III. Graz, 1961-1962.
- Internationales Handbuch der Vornamen, Frankfurt am Main, 1986.
- Iordanis, De origine actibusque Getarum, Roma 1991.
- Kaufmann, Henning, Altdeutsche Personennamen, Graz, 1968.
- Krahe, H., Lexikon altillyrischer Personennamen, Heidelberg, 1929.
- Kretschmer, P., Mythische Namen. – Glotta, 15, 1927.
- Kribitsch, Dorothea, Vorgotische, gotische, langobardische und fränkische Elemente in den Familiennamen Friauls
- Mackensen, L., Das grosse Buch der Vornamen, München, 1990.
- Mackensen, Lutz, Das große Buch der Vornamen, München, 1958.
- Maier, Bernhard, Kleines Lexikon der Namen und Wörter keltischen Ursprungs / München, 2003.
- Minkova, Milena, The personal names of the Latin inscriptions in Bulgaria, Frankfurt, 2001.
- Osygus, Käthe, Die Personennamen des Wetzlarer Urkundenbuches
- Piel, J. M./Kremer, D., Hispano-gotisches Namenbuch, Der Niederschlag des Westgotischen in den alten und heutigen Personen- und Ortsnamen der Iberischen Halbinsel, Heidelberg 1976.
- Pokorny, J., Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, I, Bern – München, 1959.
- Reichert, Hermann, Lexicon der altgermanischer Namen, Wien, 1987.
- Reichert, Hermann, Lexicon der altgermanischer Namen, Wien, 1987 .
- Resch-Rauter, Inge, Unser celtisches Erbe, Wien, 1994.
- Schlaug, W., Die altsächsischen Personennamen vor Jahre eintausend, Lund, 1963 .
- Schlaug, W., Studien zu den altsächsischen Personennamen des elften und zwoelften Jahrhunderts, Lund, 1955.

- Schönfeld, Moritz, Wörterbuch der altgermanischen Personen- und Völkernamen, Heidelberg, 1911.
- Seebicke, Wilfried, Vornamen, Wiesbaden, 1977.
- Socin, A., Mittelhochdeutsches Namenbuch, Basel, 1903.
- Stark, Franz, Die Kosenamen der Germanen, Wien, 1866.
- Stokes, Whitley, Urceltischer Sprachschatz, Übersetzt, überarbeitet und herausgegeben von Adalbert Bezzenberger, Göttingen, 1899.
- Studerus, Gottlieb, Die alten deutschen Familiennamen von Freiburg im Uechtland.
- Werle, Georg, Die ältesten germanischen Personennamen, Straßburg, 1910.
- Seibicke, Wilfried, Vornamen, Wiesbaden, 1977.
- Zgusta, L., Kleinasiatische Personennamen, Prag, 1964.
- Бешевлиев, В., Проучвания върху личните имена у траките, София, 1965.
- Влахов, Кирил, Тракийски лични имена, София, 1976.
- Гиндин, Л. А., Древнейшая ономастика Восточных Балкан, София, 1981.
- Готи и Гети, сборник, съст. Асен Чилингиров, София, 2005.
- Гръцки извори за българската история, София, 1954.
- Дечев, Д., Трако-келтски езикови успоредици. София, 1922.
- Дечев, Д., Характеристика на тракийския език. С., 1952.
- Иванов, В. В., Топоров, В. Н., Этимологическое исследование семантически ограниченных групп лексики в связи с проблемой реконструкции праславянских текстов. Советское языкознание, 1973.
- Иордан, О происхождении и деяниях гетов, Гетика, Санкт-Петербург, 1997.
- Ковачев, Николай, Честотно-етимологичен речник на личните имена у българите. Велико Търново, 1994.
- Латински извори за българската история, София, 1958.
- Прокопий Кесарийский, Война с готами, Москва, 1996.
- Табов, Йордан, Интерполация за българите в “Историята” на Лъв Дякон (въпроси и отговори). История, № 6, София, 2004.